

O TENTATIVĂ DE REVOLTĂ A FOEDERATILOR BARBARI DIN SCYTHIA MINOR, LA SFÂRȘITUL SECOLULUI AL IV-LEA

SCURTE CONSIDERAȚII PE MARGINEA CONSEMĂRII DIN ZOSIMUS, HISTORIA NOVA, IV.40

Ultimul sfert al secolului al IV-lea consacră apariția primei mari probleme cu care avea să se confrunte Imperiul Romano-Bizantin, la frontiera Dunării de Jos și în spațiul Peninsulei Balcanice, *problema gotă*, pe care autoritățile de la Constantinopol s-au văzut să o gestioneze din punct de vedere politic, diplomatic și militar. Generată de pătrunderea în sudul Dunării, sub presiunea hunilor, a unor însemnate grupuri de vizigoți și ostrogoți, în 376, problema gotă va căpăta consistență pe fondul războiului romano-bizantino-got, din 377-382, precum și a invaziilor ostrogote în imperiu, din 386 și 391. Pe acest fond, relatând evenimentele din anul 386, unele izvoare ne transmit o serie de informații cu privire la pregătirea unui revolte a *foederatilor* barbari, din Scythia Minor.

Tentativa de revoltă a foederatilor barbari din Scythia Minor. Singurele informații referitoare la revolta *foederatilor* barbari din Scythia Minor ne-au parvenit din *Historia Nova* a lui Zosimus, redactată în secolul al V-lea. Din păcate, în literatura de specialitate, în aparență destul de bogată, aceasta a fost menționată decât tangențial în contextul prezentării unor evenimente contemporane produse în aceeași arie geografică, astfel că nu am putut identifica decât un studiu, care i-a fost consacrat în exclusivitate².

Conform consemnării lui Zosimus, evenimentele s-au consumat la Tomis, în *Scythia Thracică*, respectiv în Scythia Minor³. Din relatarea istoricului romano-bizantin cunoaștem că în momentul producerii lor, „soldații care formau garnizoana erau comandați de Gerontius, un om care era la înălțime, atât prin vigoarea sa fizică, cât și prin râvna pentru tot ceea ce era legat de nevoile războiului”⁴.

Informații asupra unităților din care proveneau soldații garnizoanei cetății Tomis nu avem. În ceea ce-l privește pe comandantul lor, Gerontius, admitem ca perfect plauzibilă opinia formulată de istoricii care-l identifică cu guvernatorul provinciei, având funcția de *dux Scythiae*, care ar fi guvernat provincia din spațiul istro-pontic între anii 384 și 387⁵.

În continuarea relatării lui, Zosimus relatează că „în fața acestui

oraș erau barbari, instalați acolo de împărat datorită meritelor lor. Erau înzestrați cu o construcție fizică solidă și îi depășeau cu mult pe ceilalți prin curajul lor⁶.

Știrile transmise de Zosimus ne permit concluzia că în regiunea cetății Tomis fuseseră instalați *foederati* barbari. Deducem, de asemenea, din referirile la curajul de care dădeau dovadă că respectivii *foederati* fuseseră sau urmau a fi încadrați în rândul forțelor militare romano-bizantine. Alexandru Suceveanu nu exclude posibilitatea ca aceștia să fi fost încadrați în trupele de *limitanei*, ale provinciei⁷.

Din scrierea lui Zosimus se desprinde faptul că *foederatii* barbari dislocați în Scythia Minor, în zona cetății Tomis, beneficiau de o poziție privilegiată în raport cu militarii romano-bizantini, materializată în faptul că „împăratul le dădea hrană mai multă” decât restului soldaților, „precum și alte daruri⁸. În pofida acestui statut privilegiat, sau, mai probabil, chiar din cauza lui, „ei nu s-au gândit să răspundă favorurilor ce li se făceau cu bunăvoință”, ci dimpotrivă, au manifestat „aroganță față de comandant și dispreț față de soldați”, manifestând, totodată, intenția „de a pune mâna pe oraș și de a bulversa ordinea existentă⁹.

Ostilitatea arătată soldaților imperiali, precum și intenția exprimată de a ocupa cetatea Tomis, reședința provinciei, erau semnele clare că *foederatii* barbari instalați în zonă pregăteau o revoltă. Informați asupra acestei stări de lucruri, generalul Gerontios, s-a raliat opiniei acelor soldați din subordinea lui care și-au exprimat intenția „de a pedepsi insolența și excesele barbarilor¹⁰.

Decizia luată, generalul imperial a trecut imediat la punerea ei în practică. Deoarece o parte din militarii de sub comanda lui, fie „din

lașitate”, fie pentru că „se temeau de cea mai mică mișcare a barbarilor”, a ezitat să se ralieze acțiunii, comandantul romano-bizantin s-a înarmat și, însoțit de „un număr foarte mic de susținători, a înfruntat toată masa barbarilor¹¹. Acest detașament, susține Zosimus, a deschis porțile cetății „și a pornit atacul”, în timp ce soldații care nu participau la acțiune, „fie dormeau încă, fie erau paralizați de frică, fie stăteau înșirați pe zidurile din jur și priveau ce se întâmplă¹².

Inițial continuă Zosimus, barbarii, superiori din punct de vedere numeric, au ironizat „nebulnia lui Gerontius” și considerând că acesta „voia să moară, au trimis împotriva lui pe aceia dintre ei care s-au remarcat prin vigoarea lor¹³. Violența atacului detașamentului romano-bizantin comandat de Gerontius, care s-a avântat în luptă în primele rânduri, i-a surprins pe barbari care „s-au trezit loviți de frică, de curajul și hotărârea acestui om” și a soldaților săi¹⁴.

Succesul înregistrat de detașamentul comandat de Gerontius a determinat schimbarea completă a atitudinii soldaților care nu participaseră până în acel moment la operațiunile militare împotriva *foederatilor* barbari. Aceștia, văzând „isprăvile comandantului lor și amintindu-și, la rândul lor, de cinstea romeilor, s-au lansat în atac împotriva adversarilor, acum loviți de frică, și i-au măcelărit pe cei pe care i-au întâlnit¹⁵. Barbarii scăpați din măcel „și-au găsit refugiu într-un edificiu cinstit de creștini și considerat ca un azil”, respectiv într-o biserică¹⁶.

Parcurgerea informațiilor transmise de Zosimus, referitoare la tentativa de revoltă a *foederatilor* barbari, dislocați în Scythia Minor, în zona cetății Tomis, conduc la concluzia că acțiunea militară fermă a comandantului provinciei a

condus anihilarea revoltei încă înainte de a se declașa propriu-zisă, așa cum remarca, de altfel, Oliver Schmitt¹⁷. Mai exact, revolta preconizată de *foederatii* barbari a fost anihilată încă din faza de pregătire a ei.

Constatăm, de asemenea, că soldații imperiali au respectat dreptul la protecție și azil al lăcașului de cult în care se refugiaseră supraviețuitorii. După cum se poate deduce din informația transmisă de Zosimus, edificiul de cult în care și-au aflat salvarea barbarii, care supraviețuiseră în urma scurtei și sângeroasei confruntări cu forțele imperiale, comandate de generalul Gerontius, era amplasat în exteriorul zidului de incintă, fiind o *basilica extramurana*¹⁸. Cu privire la respectivul lăcaș de cult, istoricul Mihai Zahariade conchidea în 2006 că acesta era „cu siguranță o bazilică de cimitir, dar neidentificată încă arheologic¹⁹.

Din aceleași informații constatăm, însă, că autorul romano-bizantin nu realizează nicio datare a evenimentelor și nicio identificare a grupului etnic căruia îi aparțineau aceștia. Pe baza analizei textului, istoricii Arnold Hugh Martin Jones, John Robert Martindale și John Morris constată că evenimentele referitoare la tentativa de revoltă a *foederatilor* din Scythia Minor sunt prezentate „între uzurparea lui Maximus și revoltele din Antiochia²⁰. Se știe că uzurparea lui Maximus în Apus s-a produs între 383 și 388, iar revolta Antiochei între ianuarie și martie 387.

În ceea ce ne privește, credem că pe baza informațiilor transmise de Zosimus intervalul în care s-a produs tentativa de revoltă a *foederatilor* barbari din Scythia Minor poate mai mult redus. Constatăm că evenimente din timpul acesteia sunt prezentate de istoricul romano-bizantin imediat după

invazia în imperiul a ostrogoților conduși de regele Odotheus, care a avut loc în anul 386, zdrobită însă de forțele imperiale la trecerea Dunării, la hotarul Scythiei Minor²¹. În temeiul acestor constatări considerăm că tentativa de revoltă a *foederatilor* barbari s-a produs între 386 și ianuarie 387.

Constatările făcute prin asocierea evenimentelor prezentate le-au permis istoricilor să se pronunțe și asupra datării momentului în care s-a produs tentativa de revoltă a *foederatilor* barbari. Toți cei care s-au exprimat în acest sens s-au pronunțat pentru datarea ei în anul 386²².

Cu privire la etnia *foederatilor* barbari, Zosimus nu ne oferă nicio informație. În consecință, unii istorici, fără a le atribui vreă etnie, îi consideră *barbari*²³. Mulți alții îi consideră goți²⁴. Reținem de asemenea, revenirea lui Herwig Wolfram asupra opiniei inițiale și considerarea acestora ca fiind vizigoți, părere preluată și de Jacek Wiewiorowski, precum și pe cea a lui John Hugo Wolfgang Gideon Liebeschuetz care îi desemnează folosind etniconul general de *germanici*²⁵.

Nu cunoaștem temeiul pe care se fundamentează propunerile istoricilor care îi consideră pe foederatii din Scythia Minor ca fiind, goți, vizigoți sau germanici. Probabil, autorii lor fac o legătură directă între invaziile vizigoților și ostrogoților în imperiu produse în perioada anterioară imediată, și prezența foederatilor barbari în Scythia Minor.

Din punctul nostru de vedere, o pronunțare categorică în acest sens este un demers hazardat. Prin urmare, considerăm că opinia cea mai apropiată de realitate, la care aderăm, aparține specialiștilor care nu îi asimilează niciunei etnii, ci îi consideră *barbari*. Credem,

totodată, că nu este exclusă posibilitatea ca această grupare de foederatii din Scythia Minor să fi fost formată din grupuri etnice diferite, știut fiind faptul, consemnat, de altfel, de diverse izvoare că, între 376 și 386, pe lângă vizigoți și ostrogoți, care au fost cei mai numeroși, au pătruns în imperiu grupuri de alani, huni și alte populații²⁶.

După zdrobirea revoltei foederatilor barbari, lucrurile au luat o turnură complet nefavorabilă pentru generalul Gerontius. În pofida faptului că, așa cum subliniază Zosinus „*eliberase Scythia de primejdiile care o amenințau și înfrânse, grație curajului și mărinimității sale nesfârșite, pe barbarii care se răsculasera*”, el a fost tratat cu ostilitate de împăratul Theodosius, care foarte supărat pe faptul că „*barbarii pe care îi judecase demni de asemenea favoruri fuseră masacrați, chiar dacă s-ar fi întâmplat ca ei să provoace necazuri în stat*” a dispus ca Gerontius fie, „*arestat pe loc*”, după care l-a supus unui aspru interogatoriu cu privire la „*motivul purtării sale îndrăznețe în favoarea romeilor*”²⁷.

În apărarea sa generalul a invocat faptul că barbarii „*s-au revoltat împotriva romeilor și au vorbit despre jafuirea lor și ruinarea locuitorilor*”²⁸. Argumentul adus nu l-a satisfăcut pe împărat, care l-a acuzat pe Gerontius că măcelărirea foederatilor barbari nu fusese întreprinsă „*spre binele comun*”, ci fusese plănuț și pusă în practică „*pentru că voia darurile pe care li le făcuse împăratul*”, dar pentru ca acesta să nu fie convins „*că beneficiase de pe urma lor*”, în situația dificilă în care ajunsese „*voia să scape de ei*”²⁹. Nici chiar declarația făcută conform căreia „*a trimis aceste daruri vistieriei statului după masacrarea barbarilor (acestea erau coliere de aur care le fuseseră dăruite de împărat ca podoabe pentru ei)*”, nu

a contat prea mult³⁰.

Atitudinea împăratului față de Gerontius a primit interpretări diferite din partea istoricilor. Astfel, Paul Lemerle considera că măsura luată de Theodosius I împotriva generalului său a avut la bază intenția împăratului de a evita „*o ruptură de goții transdanubieni*”, incidentul fiind „*exemplul perfect al conflictului latent dintre partizanții politicii de înțelegere și partizanii politicii de forță*”, față de barbari³¹. Peter Hather susținea că ostilitatea arătată generalului, de Theodosius I i-a fost dictată împăratului de tentativa de a împiedica o revoltă generală, pe fondul disputelor din Biserică, inclusiv cea ariană, care înregistra propria sciziune³². Ion Barnea era de părere că atitudinea împăratului față de Gerontius a fost urmarea faptului că puterea centrală tolera abuzurile foederatilor barbari deoarece politica generală a statului nu urmărea satisfacerea nevoilor provinciei ci pe cele ale capitalei care constituia „*un fel de oraș-stat*”, care își urmărea doar propriile interese³³. Herwig Wolfram era de părere ca destituirea lui Gerontius s-a datorat remarcabilei toleranțe cu care Theodosius a tratat credința goților³⁴. Din punctul de vedere al lui Alexandru Barnea, atitudinea împăratului față de generalul său ar fi fost consecința faptului că acesta încălcase clauzele tratatului, încheiat doar cu câțiva ani înainte, care îi favoriza pe foederatii barbari³⁵. Potrivit lui Jacek Wiewiorowski, Gerontius a fost arestat și acuzat de Theodosius I deoarece prin acțiunea lui a generat pericolul izbucnirii unor revolte între romano-bizantini și vizigoți³⁶. O opinie complet diferită formulează, Oliver Schmitt, care consideră că împăratul a avut o asemenea atitudine, deoarece este foarte posibil ca prin nimicirea foederatilor barbari, generalul

romano-bizantin a căutat să acopere o delapidare a bunurilor pe care aceștia le primiseră, scop în care el i-ar fi provocat în mod deliberat pe barbari³⁷.

Din punctul nostru de vedere, atitudinea lui Theodosius I față de Gerontius s-a datorat exclusiv unor comandamente de ordin militar. Împăratul avea nevoie de soldați în perspectiva conflictului cu Magnus Maximus, uzurpatorul puterii imperiale din Apus. Cunoaștem acest lucru din consemnarea lui Zosimus care relatează că după anihilarea invaziei din același an asupra ostrogoților și aliaților lor, conduși de regele Odotheus, acesta „a lăsat prizonierii liberi și i-a răsplătit cu daruri”, cu speranța ca prin „această măsură de clemență” va reuși să-i determine „pe acești oameni să se încline și să-i îmbrățișeze cauza” considerând că astfel „i-ar fi de folos și în războiul împotriva lui Maximus”³⁸.

În asemenea context, Theodosius I s-a raliat taberei politicii de înțelegere cu barbarii. Faptul este confirmat rhetorul Themistius, un adept declarat al acestei politici. În *Discursul 16*, referindu-se la acest aspect Themistius susține că pentru a-i atrage pe barbari de partea lui, împăratul „nu trebuia decât să dezvăluie și să ofere bunăvoința omului care îl trimisese, ca imediat aroganța sciților să se închine înaintea lui, îndrăzneala lor să fie tăiată scurt, spiritul lor smerit, sabia lăsată să cadă de bunăvoie din mâinile lor și ca ei să îl urmeze când îi conducea la împărat ca într-o procesiune sau sărbătoare religioasă, respectând pământul pe care îl abuzaseră cândva la beție și arătând reverență față de morți de parcă ar fi sacri, purtând doar săbiile lor scurte pe care ei intenționau să le prezinte împăratului în loc de oferte imploratoare. În alte privințe, erau neînarmați și pașnici, bătuți de intelect nu de forțe fizice”³⁹. În continuarea

discursului său, rhetorul continuă să elogieze succesul împăratului în acțiunea de atragere a barbarilor de partea imperiului subliniind că „cel mai urât nume al sciților este, acum plăcut. Ei ni se alătură la sărbătorirea festivă a generalului, de care au avut norocul să fie prinși și participă la serbări care sărbătoresc triumful asupra lor înșiși. Dacă nu au fost șterși complet, nu ar trebui să existe nicio supărare. Căci acestea sunt triumfurile rațiunii și ale iubirii universale, nu pentru a-i nimici, ci mai degrabă pentru a-i face mai buni pe cei care au provocat suferință”⁴⁰. În consecință, conchide el, deși „deocamdată ciocnirile lor cu noi sunt încă proaspete, dar de fapt, în curând îi vom primi pentru a ne împărtăși ofertele, mesele, întreprinderile noastre militare și îndatoririle publice. Totuși, dacă ar fi fost nimic cu totul, i-am fi pierdut, atât pe traci, cât și pe sciți”⁴¹.

Doar cu mare dificultatea a reușit generalul romano-bizantin „să scape de pericolele care-l amenințau”, care puteau însemna inclusiv pierderea vieții⁴². Acest lucru a fost posibil „doar împărțind eunucilor averea pe care o deținea”⁴³. Ca urmare, încheie oarecum ironic Zosimus, prețul plătit de general pentru a-și salva viața a fost „egalat doar de bunăvoința sa față de romei”⁴⁴.

În loc de concluzii. În încheierea demersului nostru, precizăm faptul că modul în care au evoluat ulterior evenimentele nu îl cunoaștem deoarece izvoarele nu consemnează nimic. Ipotetic, istoricii Arnold Hugh Martin Jones, John Robert Martindale și John Morris nu exclud posibilitatea ca fostul *dux Scythie*, să fie una și aceeași persoană cu generalul Gerontius numit, în anul 395, de Flavius Rufinus, *praefectus praetorio Orientis*, după moartea lui Theodosius I, la comanda forțelor

imperiale de la Thermopyle, în contextul atacului regelui vizigot Alaric asupra Thraciei, Macedoniei și Achaiei⁴⁵.

Ipoteza istoricilor amintiți are la bază o informație transmisă de același Zosimus care înregistrează faptul că Flavius Rufinus l-a numit pe un anume Antiochus proconsul al Helladei, „cu intenția de a pregăti pentru barbarii care atacau ruina acestei regiuni” și că, totodată „așeză de stajă la Thermopyle pe Gerontius, care mergea ca secundant în proiectele sale funeste pentru stat”⁴⁶. Din relatarea lui Zosimus se desprinde constatarea că cei doi comandanți romano-bizantini, înțeleși cu șeful vizigot, care „ajuns în vecinătatea Thermopylelor trimise în secret mesageri proconsulului Antiochus și lui Gerontius care comanda garnizoana Thermopylelor, pentru a-și anunța apropierea”, i-au permis acestuia să străbată strămtorea și să devasteze Grecia, până în Attica, la Athena⁴⁷. Potrivit lui poetului contemporan Claudius Claudianus, vizigoții au ars Corinthul și au pătruns până în Pelopones pe care l-au devastat de asemenea⁴⁸.

Bibliografie

Ammiano Marcellino, *Le storie*. A cura di A. Selem, Novara-Torino, 2013 (**Ammiano 2013**).

Ammianus Marcellinus, with an English Translation by, J.C. Rolfe, *In Three Volumes*, vol. III. *Books XXVII-XXXI, Excerpta Valesiana*, Cambridge, Massachusetts, London, MCMXXXIX (**Ammianus 1939**).

Ammianus Marcellinus, *Istorie Romană*. Studiu introductiv, traducere, note și indice D. Popescu, București, 1982 (**Ammianus 1982**).

Aricescu, A., *Armata în Dobrogea romană*, București, 1977 (**Aricescu 1977**).

Aricescu, A., *The Army in Roman Dobrudja*, Oxford, 1980 (**Aricescu 1980**).

Barnea, Al., *La Dobroudja aux IVe-VIIe siècles n.è.*, în Al. Suceveanu, Al. Barnea, „La Dobroudja Romaine”, Bucarest, 1991 (**Barnea 1991**).

Barnea, I., *Perioada Dominatului (sec. IV-VII)*, în R. Vulpe, I. Barnea, „Din istoria Dobrogei”, vol. II. „Romanii la Dunărea de Jos”, București, 1968, p. 338-556 (**Barnea 1968**).

Claudian, *The Complete Works of Claudian*. Translated with an Introduction and Notes N.W. Bernstein, London and New York, 2023 (**Claudian 2023**).

Güldenpennig, A., Iffland, J., *Der Kaiser Theodosius der Grosse. Ein Beitrag zur Römischen Kaiser Geschichte*, Halle, 1878 (**Güldenpennig, Iffland 1878**).

Heather, P., *Goths and Romans, 332-489*, Oxford, 1991 (**Heather 1991**).

Jones, A.H.M., Martindale, J.R., Morris, J., *The Prosopography of the Later Roman Empire*, vol. I. A.D. 260-395, Cambridge, 1971 (**Jones, Martindale, Morris 1971**).

Lemerle, P., *Invasions et migrations dans le Balkans depuis la fin de l'époque romaine jusqu'au VIIIe siècle*, în „Revue Historique”, 211, 1954, 2, p. 265-308 (**Lemerle 1954**).

Liebeschuetz, J.H.W.G., *Barbarians and Bishops. Army, Church and State in the Age of Arcadius and Chrysostom*, Oxford, 1990 (**Liebeschuetz 1990**).

Netzhammer, R., *Die christlichen Altertümer der Dobruđscha*, Bukarest, 1918 (**Netzhammer 1918**).

Netzhammer, R., *Antichitățile creștine din Dobrogea*. În românește de G. Guțu. Ediție îngrijită de Al. Barnea, București, 2005 (**Netzhammer 2005**).

Popescu, Em., *Praesides, Duces et Episcopatus Provinciae Scythiae im Lichte Eniger Inschriften aus dem 4. bis 6. Jh.*, în „Epigraphica. Travaux dédiés au VIIe Congrès d'épigraphie grecque et latine (Constantza, 9-15 septembre 1977)”. Recueillis et publiés par D. M. Pippidi et Em. Popescu, București, 1977, p. 255-283 (**Popescu 1977**).

Seeck, O., *Geschichte des Untergangs der antiken Welt*, vol. V, Stuttgart, 1921 (**Seeck 1921**).

Schmidt, L., *Geschichte der deutschen Stämme bis zum Ausgange der Völkerwanderung*, I. Abteilung, 2. und 3. Buch, Berlin, 1905 (**Schmidt 1905**).

Schmitt, O., *Der „Gotensieg“ von Tomi. Verlauf und Hintergründe*, în „Historia”, XLVI, 1977, 3 Qtr. 3, p. 379-384 (**Schmitt 1997**).

Stoian, I., *Tomitana. Contribuții epigrafice la istoria cetății Tomis*, București, 1962 (**Stoian 1962**).

Suceveanu, Al., *Die römischen Verteidigungsanlagen an*

der Küstede der Dobruđscha, în „Bonner Jahrbücher”, 192, 1992, p. 195-223 (**Suceveanu 1992**).

Themistius, *Politics, Philosophy, and Empire in the Fourth Century. Select Orationes of Themistius*. Translated with an introduction by P. Heather and D. Moncur, Liverpool, 2001 (**Themistius 2001**).

Vulpe, R., Barnea, I., *Din Istoria Dobrogei*, vol. II: *Romani la Dunărea de Jos*, București, 1968 (**Vulpe, Barnea 1968**).

Wiewiorowski, J., *Duces of Scythia Minor a Prosopographical Study*, Poznan, 2008 (**Wiewiorowski 2008**).

Wolfram, H., *History of the Goths*. Translated by T.J. Dunlap, Berkeley, Los Angeles, London, 1988 (**Wolfram 1988**).

Wolfram, H., *Die Goten. Von den Anfängen bis zur Mitte des sechsten Jahrhunderts*, München, 1990 (**Wolfram 1990**).

Zahariade, M., *Moesia Secunda, Scythia și Notitia Dignitatum*, București, 1988 (**Zahariade 1988**).

Zahariade, M., *Scythia Minor. A History of a Later Roman Province (284-681)*, Amsterdam, 2006 (**Zahariade 2006**).

Zosime, *Histoire nouvelle*, t. II, 2e partie (*Livre IV*); t. III, 1re partie (*Livre V*). Texte établi et traduit par Fr. Paschoud, Paris, 1979, 1986 (**Zosime 1979, 1986**).

Zosimo, *Storiana nuova*, introduzione, traduzione e note di F. Conca. Testogreco a fronte, Milano, 2007 (**Zosimo 2007**).

Zosimus, *New History*. A Translated with Commentary by R.T. Ridley, Canberra, 1982 (**Zosimus 1982**).

AN ATTEMPTED REVOLT OF THE BARBARIAN FOEDERATI OF SCYTHIA MINOR, AT THE END OF THE 4TH CENTURY

SOME CONSIDERATIONS ON THE RECORD IN ZOSIMUS, HISTORIA NOVA, IV. 40

Abstract: In the year 386, the province of Scythia Minor faces an attempted revolt of the barbarian foederati, stationed in the vicinity of the Tomis city. The attempt was annihilated by the decisive intervention of the forces of the Romano-Byzantine fortress garrison under the command of General Gerontius, dux Scythie. For his action, Gerontius was deposed by Emperor Theodosius I. The General escaped condemnation only by bribing the court eunuchs with a large part of his wealth.

Keywords: foederati, Scythia Minor, Tomis, Gerontius, Theodosius I.

NOTE

[1] Doctor în istorie, cercetător independent, e-mail: vasilemarculet@gmail.com

[2] Schmitt 1997, p. 379-384.

[3] Zosime 1979, IV.XL.1; [a se vedea și edițiile: Zosimus 1982, 4.40.1; Zosimo 2007, IV.40.1].

[4] Zosime 1979, IV.XL.1; [a se vedea și edițiile: Zosimus 1982, 4.40.1; Zosimo 2007, IV.40.1].

[5] Jones, Martindale, Morris, 1971, p. 393; Popescu 1977, p. 262; Zahariade 1988, p. 44; Zahariade 2006, p. 28; Wiewiorowski 2008, p. 47.

[6] Zosime 1979, IV.XL.1; [a se vedea și edițiile: Zosimus 1982, 4.40.1; Zosimo 2007, IV.40.1].

[7] Suceveanu 1992, p. 217.

[8] Zosime 1979, IV.XL.2; [a se vedea și edițiile: Zosimus 1982, 4.40.2; Zosimo

- 2007, IV.40.2].
- [9] Zosime 1979, IV.XL.2; [a se vedea și edițiile: Zosimus 1982, 4.40.2; Zosimo 2007, IV.40.2].
- [10] Zosime 1979, IV.XL.2; [a se vedea și edițiile: Zosimus 1982, 4.40.2; Zosimo 2007, IV.40.2].
- [11] Zosime 1979, IV.XL.3; [a se vedea și edițiile: Zosimus 1982, 4.40.3; Zosimo 2007, IV.40.3].
- [12] Zosime 1979, IV.XL.3; [a se vedea și edițiile: Zosimus 1982, 4.40.3; Zosimo 2007, IV.40.3].
- [13] Zosime 1979, IV.XL.4; [a se vedea și edițiile: Zosimus 1982, 4.40.4; Zosimo 2007, IV.40.4].
- [14] Zosime 1979, IV.XL.4; [a se vedea și edițiile: Zosimus 1982, 4.40.4; Zosimo 2007, IV.40.4].
- [15] Zosime 1979, IV.XL.5; [a se vedea și edițiile: Zosimus 1982, 4.40.5; Zosimo 2007, IV.40.5].
- [16] Zosime 1979, IV.XL.5; [a se vedea și edițiile: Zosimus 1982, 4.40.5; Zosimo 2007, IV.40.5].
- [17] Schmitt 1997, p. 381.
- [18] Netzhammer 1918, p. 78; [a se vedea și ediția în limba romană: Netzhammer 2005, p. 67].
- [19] Zahariade 2006, p. 211.
- [20] Jones, Martindale, Morris, 1971, p. 394.
- [21] Zosime 1979, IV.XXXIII-XXXIX.4; [a se vedea și edițiile: Zosimus 1982, 4.38-39; Zosimo 2007, IV.38-39].
- [22] Guldenpenning, Ifland 1878, p. 138; Netzhammer 1918, p. 78; [a se vedea și ediția în limba romană: Netzhammer 2005, p. 67]; Lemerle 1954, p. 279; Zahariade 1988, p. 44; Zahariade 2006, p. 28; Barnea 1991, p. 167; Heather 1991, p. 182; Wiewiorowski 2008, p. 47.
- [23] Guldenpenning, Ifland 1878, p. 138; Netzhammer 1918, p. 78; [a se vedea și ediția în limba romană: Netzhammer 2005, p. 67]; Seeck 1921, p. 129-130; Lemerle 1954, p. 279; Barnea 1968, p. 403-404; Wolfram 1988, p. 134; Zahariade 1988, p. 44; Zahariade 2006, p. 28; Suceveanu 1992, p. 217; Schmitt 1997, p. 379-384.
- [24] Schmidt 1905, p. 199-200; Stoian 1962, p. 51; Aricescu 1977, p. 169; [a se vedea și ediția: Aricescu 1980, p. 95]; Wolfram 1988, p. 134, Barnea 1991, p. 167; Zahariade 1988, p. 44; Zahariade 2006, p. 28
- [25] Wolfram 1990, p. 154; Wiewiorowski 2008, p. 47; Liebeschuetz 1990, p. 35.
- [26] Ammianus 1939, XXXI.12.13, 8.4; [a se vedea și edițiile: Ammianus 1982, XXXI.12.13, 8.4; Ammiano 2013, XXXI.12.13, 8.4]. Zosime 1979, IV.XXXV.1; [a se vedea și edițiile: Zosimus 1982, IV.35.1; Zosimo 2007, IV.35.1].
- [27] Zosime 1979, IV.XL.6; [a se vedea și edițiile: Zosimus 1982, 4.40.6; Zosimo 2007, IV.40.6].
- [28] Zosime 1979, IV.XL.7; [a se vedea și edițiile: Zosimus 1982, 4.40.7; Zosimo 2007, IV.40.7].
- [29] Zosime 1979, IV.XL.7; [a se vedea și edițiile: Zosimus 1982, 4.40.7; Zosimo 2007, IV.40.7].
- [30] Zosime 1979, IV.XL.8; [a se vedea și edițiile: Zosimus 1982, 4.40.8; Zosimo 2007, IV.40.8].
- [31] Lemerle 1954, p. 279.
- [32] Heather 1991, p. 183.
- [33] Barnea 1968, p. 404.
- [34] Wolfram 1988, p. 134; Cf. Wolfram 1990, p. 182, 184-186
- [35] Barnea 1991, p. 167.
- [36] Wiewiorowski 2008, p. 47.
- [37] Schmitt 1997, p. 381.
- [38] Zosime 1979, IV.XXXVIX.4; [a se vedea și edițiile: Zosimus 1983, 4.39.4; Zosimo 2007, IV.39.4].
- [39] Themistius 2001, 16. 16.209a-b.
- [40] Themistius 2001, 16.210d-211a.
- [41] Themistius 2001, 16.211d-212a.
- [42] Zosime 1979, IV.XL.8; [a se vedea și edițiile: Zosimus 1982, 4.40.8; Zosimo 2007, IV.40.8].
- [43] Zosime 1979, IV.XL.8; [a se vedea și edițiile: Zosimus 1982, 4.40.8; Zosimo 2007, IV.40.8].
- [44] Zosime 1979, IV.XL.8; [a se vedea și edițiile: Zosimus 1982, 4.40.8; Zosimo 2007, IV.40.8].
- [45] Jones, Martindale, Morris, 1971, p. 394; Wiewiorowski, p. 48; Cf. Caudian 2023, 5.1.v.308-310, 5.2.v.93-94.
- [46] Zosime 1986, V.V.3; [a se vedea și edițiile: Zosimus 1982, 5.5.3; Zosimo 2007, V.5.3].
- [47] Zosime 1986, V.V.5-8; [a se vedea și edițiile: Zosimus 1982, 5.5.5-8; Zosimo 2007, V.5.5-8].
- [48] Caudian2023, 5.2.v.186-194; 12.v.183-193.